

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р **Теодора Кирякова-Динева**, катедра „Туризм“ при ЮЗУ „Неофит Рилски“

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ по научната специалност „Икономика и управление на туризма“, професионално направление 3.9 Туризм, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

на тема „Ефективната интерпретация при устойчиво развитие на туризма“

Автор: **Райна Атанасова Пашова**, докторант в задочна форма на обучение в катедра „Туризм“ при Стопанския факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“

Основание за предоставяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед № 2661 от 18.12.2020

I. Обобщени данни за докторанта и процедурата

Райна Атанасова Пашова е докторант в задочна форма на обучение в ЮЗУ „Неофит Рилски“ в периода 2017-2020. Професионалният ѝ път изцяло е свързан с развитието и управлението на туризма, била е комплексен управител на хотел, а по настоящем е главен експерт в Дирекция Природен парк „Рилски манастир“. Владее писмено и говоримо английски и немски език, има познания по китайски език. Участвала е в 6 международни проекта. Преминала е през редица курсове, свързани с мениджмънт на околната среда и на културното наследство, преминала е обучение и за природен водач. Във връзка с процедурата за публична защита на дисертационен труд с тема „Ефективната интерпретация при устойчиво развитие на туризма“ докторант Райна Пашова представя: дисертационен труд, автореферат, автобиография, 7 броя публикации, с което докторантът напълно покрива наукометричните показатели за придобиване на ОНС „доктор“. След техния преглед се установи, че са спазени изискванията на чл. 6 от ЗРАСРБ, процедурата отговаря на Правилника за неговото прилагане и на Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“.

I. Общо представяне на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е в обем от 297 страници, представляващи логическо единство, като съблюдават и авторовия професионалния опит, способствал фокусирането върху реален проблем от в управлението на защитените територии. Изхождайки от параметрите на екологичния туризъм и дефинирайки интерпретацията като инструмент за постигане на устойчивост, докторантът анализира значителен брой чужди и български научни разработки, общо 201 информационни източника, допълнителни нормативни, програмни и стратегически документи (27), и други електронни източници (55). Посочените в библиографията трудовете на английски и немски език са 96. Използваните източници кореспондират с анализираната проблематика. Не се забелязват пропуски по отношение както на генералните въпроси

(екотуризм и устойчиво развитие на туризма, методи за анализ на природно-базирания туризъм), така и по отношение спецификата на интерпретацията (управлението на посетителите, потребление на природни ресурси, взаимовръзка с устройствени правилници на национални паркове). Концептуалната рамка на изследването е представена в систематизиран вид и в автореферата, който достоверно отразява съдържанието, целите и задачите, основните трактовки, използваните методи, наблюденията и резултатите от анализа, които са предмет на дисертационния труд.

II. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Дисертационният труд на Райна Пашова спазва класическата структура и е съставен от три глави, увод и заключение, като първата глава е с теоретичен, втората – с теоретико-приложен, а третата – с приложен характер. В подкрепа на съжденията са използвани разнородни по вид фигури и графики (51 бр.), и таблици (26 бр.). Включени са и анкетни карти, а също са приложени два отзива за реалната апробация на разработения от автора модел. Тези първоначални данни показват, че е налице значителна по обем фактологическа информация, на чиято база Райна Пашова построява фундамента на своето изследване. Всички структурни елементи поотделно, и заедно, допринасят за постигането на цялост и логическа обвързаност. Авторовият принос е виден най-вече при приложената комплексна методология и разглеждането на въпросите, свързани с приложната рамка, касаеща развитието на туризма чрез природната интерпретация в защитените територии в България с категория национален и природен парк. Актуалността на темата в случая се определя от нарастващата роля на осъзнато използване на природните ресурси, от нуждата от по-широко спазване принципите на устойчивото развитие и търсене на нови подходи за усвояване на знания, свързани с природните атракции.

В тази връзка се открива значимостта на подложената на анализ научна теза относно положителните ефекти на туристическа интерпретация и обективната необходимост от нейното прилагане в защитените територии. Докторантът формулира три хипотези, които убедително проверява в хода на изследването. Дисертационният труд има ясна теоретико-приложна насоченост за установяване параметрите на ефектите от туристическата интерпретация (основна цел на автора). Представените формулировки на целта и задачите кореспондират с предмета и обекта на изследването, които са обхванати чрез по-широк набор от методи за анализ. Като краен резултат е изяснена същността на терминологичния апарат и са представени особеностите и състоянието на интерпретацията в България, по-конкретно в защитените територии. Централно място заемат и авторовите търсения за разработването на модел относно ефективността на интерпретацията, неговото апробиране и определяне на насоки за бъдещи управленски решения на териториите на защитените територии в България.

Както поради комуникативната същност на изследователския проблем, но също и поради спецификата в параметрите на устойчивото развитие, методологическият апарат борави с количествени и качествени методи. Комплексният подход дава възможност на докторанта да изследва нагласите на туристите към интерпретацията при природно-базирания туризъм и ефектите, оказвани от тях върху средата. Приложени са методът на анкетното проучване, методите на наблюдението и синтеза, методът на дълбочинното интервю и контент анализ, чрез които докторантът доказва своята хипотеза за потенциала на интерпретацията в защитените територии и необходимостта от обучение в тази насока. В синтезиран вид са заключенията и обобщенията. Съблюдавайки структурната и съдържателната страна на изследването,

приемам, че дисертационният труд изцяло постига своите цел и задачи и съдържа научна новост и ползност.

III. Преценка на научните и научно-приложни резултати

Докторант Пашова демонстрира задълбочено познаване на проблемите на устойчивото развитие на екологичния туризъм, като по-конкретно ги разглежда в дефинираната от нея природно-базиран туризъм. Тя успява успешно да приложи комбинирана методология и достига до конкретни предложения, свързани с туристическата интерпретация в контекста на устойчивостта. На базата на направеното изследване са идентифицирани няколко обосновани приноса: *дефинирано е понятието интерпретация в туризма и то е изследвано през призмата на устойчиво развитие на туризма; дефинирани са насоките за подобряване са управленските практики за прилагане на интерпретацията в защитените територии; представени са оценка и анализ на влиянието на интерпретацията върху удовлетвореността на туристите в защитените територии; изработен е адаптиран модел за ефективността на интерпретацията*, като същият е апробиран. На базата на авторските анализи са изведени препоръки за ефективна интерпретация в защитените територии в България. Всички приноси са с теоретико-методологически и практико-приложен характер, приемам ги и ги определям като резултат от авторски търсения.

IV. Критични бележки, препоръки и въпроси по дисертационния труд

Представеното изследване представлява завършен труд, като в него са включени теоретични трактовки, видна е позицията на докторанта върху тях, предложен модел за подобрене и е апробиран, поставен в контекста на устойчивото развитие на туризма и в налице търсения за постигане на оптималност при оползотворяване на природно-базиран туризъм чрез средствата на интерпретацията. Нямам критични бележки към съдържанието и методологията на научното изследване, защото това, което авторът в най-висока степен успява да постигне, е убедителното доказателство, че природните ресурси са цел в туризма, и че тяхната комуникативност може да служи за допълнителен мотив за постигане на удовлетвореността на туристите, прилагайки инструментариума на интерпретацията. В тази насока и предвид практическите познания на докторанта си позволявам да отправя следния въпрос: *1. Кои други форми на туризъм (вкл. форми на туристическо взаимодействие) докторантът оценява като нуждаещи се от конкретното знание за туристическата интерпретация?*

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Дисертационният труд на докторант Райна Пашова е завършено изследване с характеристиките на научен труд, има теоретико-приложни приноси и има изразена актуалност. В допълнение, нейните научни публикации сигнализират, че тя вече работи по разширяване обхвата на интерпретацията. Препоръчвам ѝ да продължи да работи в тази насока, като включи също и аспекта за межкултурните различия и възможностите на дигитализацията при разработването на интерпретационни програми.

Като отчитам качествата на дисертационния труд и постигнатите резултати, убедено и с пълна удовлетвореност давам **ПОЛЖИТЕЛНО СТАНОВИЩЕ** за представения дисертационен труд на тема „Ефективната интерпретация при устойчиво развитие на туризма“ и предлагам на уважаемите членове на научното жури да вземат решение за *присъждане на научната и образователна степен „доктор“ по научната специалност „Икономика и управление на туризма“, професионално направление 3.9 Туризъм на Райна Атанасова Пашова.*

Дата: 15.01.2021

Изготвил становището: /п/
доц. д-р Теодора Кирякова-Динева